

P. J. Šafařík a slavistika

Pavol Jozef Šafařík a slavistika. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie a dokumentov z osláv 200. výročia narodenia P. J. Šafaříka. Filozofická fakulta UPJŠ Prešov, Matica slovenská Martin 1996. Vedecký redaktor: Pavol Petrus, výkonní redaktori: Ladislav Bartko, Július Zimmermann, 547 stran.

V roce 1995 si kulturní veřejnost připomněla 200. výročí narození Pavla Josefa Šafaříka, zakladatelské osobnosti světové slavistiky. Sborník z konference, která se konala na konci září 1995, vychází nyní na Slovensku za velkého zájmu odborníků, ale také oficiálních kruhů.

Sborník je rozdělen do těchto sekcí: literární věda, jazykověda, historie – archeologie – národopis, kulturní historie a dokumenty.

Každý oddíl, tedy každá vědecká disciplína nebo jejich trs, má jiné dominanty. Zcela jasně převažujícím prvkem literárněvědného oddílu je komparatistika a její nové varianty a dokonce nově vznikající mezní disciplíny (zvláštní meziliterární společenství, meziliterárnost, meziliterární centrismy v pojetí Ďurišinoва týmu). Ve studích A. Lipatova, D. Ďurišina, S. Wollmana, J. Hvišče, Z. Hauptové, J. Košky, A. Červenáka, S. Pfeila, K. Rosenbauma aj. je vyložen komparatistický přínos P. J. Šafaříka a jeho inspirativní hodnota, zatímco v jiných studích se autoři zamýšlejí nad osudy slavistiky jako celku (I. Pospíšil - M. Zelenka, S. Šmatlák, P. Petrus, E. Tkáčiková). Ukazuje se, že Šafařík se v podstatě nečte a neznají ho ani mnozí slavisté; doba je sice podstatně jiná, než byla za Šafaříkova života, ale přímou v díle jednoho ze zakladatelů slavistiky nacházíme často skryté impulsy využitelné i dnes. Inspirující je otevřenost sborníku: zatímco někde se slavistika zaměřuje za panslavismus, zde se jasně ukazuje, že jde o evropskou a světovou hodnotu slavismů, které namnoze, jak známo, vycházely z německé inspirace. Objevnuu součástí literárněvědné části sborníku jsou také studie o Šafaříkově básnické tvorbě (V. Marčok, I. Vaško, J. Sabol, J. Zimmermann, I. Bónová, J. Rusnák).

Jazykovědný oddíl je zaměřen na Šafaříkův vztah k slovanským jazykům: jsou to jak jazyky jihoslovanské, tak východoslovanské, včetně ukrajinštiny a běloruštiny, a v podstatě všechny západoslovanské. Pozoruhodnými studii přispěli mj. J. Horecký, P. Žigo, K. Gutschmidt, A. Měšťan, R. Zimek a další. V oddíle historicko-archeologicko-národopisném zaujmou studie F. Uličného, ale také M. Otčenáše, L. Havlíkové, J. Bečky a J. Michálka. Jak tato partie, tak oddíl z kulturní historie a dokumenty mají již značně rozrůzněnou povahu.

Šafaříkovo dílo nazírané z mnoha úhlů je tu představeno jako dílčí vyústění evropské vědy, která nezná hranic a národních omezení: zkoumání Slovanů a jejich materiálních a duchovních produktů tak nabývá všelidské dimenze na rozdíl od nadšeně emocionálního, leč nekritického obdivu na straně jedné nebo negativistického odmítání všeho slovanského na straně druhé. Takto ostatně vyznívá i obhajoba Šafaříkova přístupu v *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten* z pera

S. Wollmana ve studii Šafařík a literárna komparatistika jeho doby: „Šafařík byl činitelem slovenského, českého a slovanského obrození (podobně jako Grimmovci byli činiteli nemeckého národnoemancipačného hnutia), vo vedeckej práci však napriek tomu zostal verný racionalistickej kritickosti, ktorej živým vzorom mu bol Dobrovský, nehovoriac o Schlözerovi a iných slavistoch neslovanského rodu. S heslom panslavizmu Herkeľovho razenia nemal nič spoločné napriek svojmu silnému slovanskému povedomiu. Do svojej *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten* premietol Šafařík poctivo a objektívne slovanský partikularizmus, prebehajúcu diferenciáciu a sebaidentifikáciu slovanských národov viac ako hociktorý iný, a to aj v prípade slovenskej reči a literatúry, hoci do konca života bol proti takrečenému rozkolu.“ (s. 41).

Sborník môže vyvolávať otázky po strukture a významu súčasnej svetovej slavistiky, treba len na základe participácie na konferenci a ve sborníku, ktoré jsou věnovány zakládajícím osobnostem světové slavistiky. Překvapí především malá účast české strany, ačkoli Šafařík – kromě němčiny – psal pouze česky a jeho činnost – ze známých důvodů – byla spojena především s českým prostředím. Nijak oslňující není ani účast východních Slovanů, zejména Rusů a Ukrajinců, překvapivě nízká je také participace německá a rakouská, i když Šafaříkovo spojení s německou kulturou a rakouským kulturním životem je zřejmé. De facto nulová je účast románské a anglosaské slavistiky: asi si vystačí bez takových zakladatelských osobností, byť ji budovali vědci formátu Romana Jakobsona a René Welleka mimo veškerou pochybnost právě z českých slavistických kořenů. Ani skandinávská slavistika patrně nepokládá Šafaříkovu osobnost za důležitou. Partikularizace, roztržení světové slavistiky na poloizolované entity, na zájmové skupiny, které spolu v podstatě "nemluví" a mnohé se ostentativně ignorují, je tedy skutečností.

S tímto faktem ostře kontrastuje živý zájem slovenské slavistiky, ale nejen jí: Šafaříkovo výročí se zde stalo také záležitostí státu, jak dokládá i osobní účast prezidenta. Zdálo by se, že jde spíše o formu a oficiality nemají vědci v oblibě, ale v tomto případě jde o víc než jen o symbolický akt: jde především o uznání úlohy slavistiky v životě národního společenství. Právě v tom se můžeme od Slováků ještě mnohému učit.

Ivo Pospíšil